

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-645-4-4>

**JURISDICTIONAL ISSUES IN MARITIME INCIDENTS
INVOLVING WARSHIPS**

**ПРОБЛЕМИ ЮРИСДИКЦІЇ ПРИ МОРСЬКИХ ІНЦИДЕНТАХ
ЗА УЧАСТЮ ВІЙСЬКОВИХ КОРАБЛІВ**

Kuznichenko

Oksana Valeriivna

*PhD in Law, Professor,
Professor of the Department of National
and International Law
Odessa National Maritime University
Odesa, Ukraine*

Кузніченко

Оксана Валеріївна

*кандидат юридичних наук, професор,
професор кафедри національного
та міжнародного права
Одеський національний морський
університет
м. Одеса, Україна*

Vasylevych Maryna Serhiivna

*First-year student of the second
master's level of higher education,
ESMHI, Specialty D8 Law
Odessa National Maritime University
Odesa, Ukraine*

Василевич Марина Сергіївна

*здобувачка 1 курсу другого
магістерського рівня вищої освіти,
ННМГІ, спеціальність D8 Право
Одеський національний морський
університет
м. Одеса, Україна*

Морське право як складова міжнародного публічного права визначає порядок користування морськими просторами та врегульовує відносини між державами у сфері мореплавства. Одним із найбільш складних питань у цій галузі є визначення юрисдикції під час морських інцидентів за участю військових кораблів, оскільки такі судна мають імунітет держави прапора, але водночас можуть бути учасниками подій, що створюють загрозу безпеці чи довкіллю інших держав.

Згідно зі статтею 29 Конвенції ООН з морського права 1982 р. (UNCLOS), військовий корабель – це судно, що перебуває під командуванням офіцера, призначеного урядом держави, і має зовнішні ознаки військового корабля [1]. Відповідно до статті 32 Конвенції, такі судна користуються повним імунітетом від юрисдикції будь-якої іншої держави, окрім держави прапора. Це означає, що навіть у випадку порушення правил плавання або заподіяння шкоди у територіальних водах іншої держави, притягнути військовий корабель до відповідальності складно.

Разом із тим, стаття 30 UNCLOS передбачає, що при невиконанні військовим кораблем законів та правил прибережної держави, вона має

право вимагати покинути територіальні води. Проте на практиці така процедура часто супроводжується дипломатичними конфліктами, особливо коли інцидент призводить до людських жертв або значних екологічних наслідків.

В Україні питання юрисдикції у морських просторах регулюються Кодексом торговельного мореплавства України (статті 1, 4, 14) [2] та Законом України «Про державний кордон України» від 4 листопада 1991 р. №1777-ХІІ [3]. Відповідно до них, територіальне море України становить 12 морських миль, у межах яких Україна здійснює суверенні права та юрисдикцію. Військові кораблі іноземних держав можуть перебувати у цих водах лише з дозволу уряду України або відповідно до міжнародних договорів.

Актуальність цієї проблеми особливо посилилася після збройної агресії Російської Федерації проти України. Інциденти в Чорному морі – зокрема захоплення українських військових кораблів у Керченській протоці в листопаді 2018 року – стали предметом розгляду в Міжнародному трибуналі з морського права (справа «Україна проти Російської Федерації», 2019 р.). Трибунал постановив, що Росія має негайно звільнити затримані кораблі та екіпажі, підкресливши, що військові судна мають особливий статус і користуються імунітетом навіть під час конфліктів, відповідно до статей 32 і 95 UNCLOS [4].

Цей прецедент виявив суттєву прогалину: міжнародне морське право недостатньо регулює питання відповідальності держав за протиправні дії їхніх військових кораблів. У більшості випадків механізми розслідування залишаються політизованими, а притягнення до відповідальності можливо лише шляхом подання міждержавного позову або звернення до арбітражу, створеного на основі Додатку VII до UNCLOS.

Крім того, Європейський суд з прав людини неодноразово розглядав справи, пов'язані з екстериторіальною юрисдикцією держав під час військово-морських операцій. У справі “Medvedyev and Others v. France” (2010) Суд визнав, що навіть у відкритому морі держава несе відповідальність за дії своїх збройних сил, якщо вона здійснює ефективний контроль над судном або особами на борту [5]. Це рішення має важливе значення для України, оскільки підтверджує, що юрисдикція держави не обмежується лише її територіальними водами, якщо мова йде про дії її військових кораблів.

У контексті європейського права важливим є також Регламент (ЄС) № 656/2014 Європейського парламенту і Ради щодо нагляду за зовнішніми морськими кордонами, який визначає стандарти поведіння з кораблями, що беруть участь у спільних морських

операціях [6]. Хоча цей акт не поширюється на військові судна безпосередньо, він закріплює принцип додержання прав людини навіть під час операцій на морі, що є важливим орієнтиром для держав – членів ЄС.

На нашу думку, головна проблема юрисдикції при інцидентах за участю військових кораблів полягає у колізії між суверенітетом держави прапора та інтересами прибережної держави. Військові кораблі повинні нести відповідальність за порушення норм міжнародного права, особливо якщо їхні дії призвели до загибелі людей або забруднення моря. Проте вирішення таких питань вимагає реформування міжнародного морського права, зокрема, створення постійного міжнародного механізму розслідування морських інцидентів за участю військових суден.

Ми переконані, що Україна, як морська держава та член Організації Об'єднаних Націй, має активно ініціювати зміни до норм UNCLOS, спрямовані на посилення відповідальності держав за дії їхніх військових флотів у мирний час. Це не лише зміцнить міжнародну безпеку, але й сприятиме реалізації принципу верховенства права у морському просторі.

Підсумовуючи вищесказане, слід зазначити, що проблеми юрисдикції у випадках із військовими кораблями свідчать про потребу у балансі між державним імунітетом та міжнародною відповідальністю. Військовий статус не повинен бути щитом для порушення норм права моря. Лише через правові механізми, а не силові засоби, можливо досягти справедливості та забезпечити стабільність у морських відносинах.

Література:

1. United Nations Convention on the Law of the Sea (Montego Bay, 10 December 1982). United Nations. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_057 (date accessed: 05.11.2025).
2. Кодекс торговельного мореплавства України: Закон України від 23 травня 1995 р. № 176/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 47. Ст. 349.
3. Про державний кордон України: Закон України від 4 листопада 1991 р. № 1777-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 2. Ст. 5.
4. ITLOS. Case concerning the detention of three Ukrainian naval vessels (Ukraine v. Russian Federation), Provisional Measures, Order of 25 May 2019. URL: <https://www.itlos.org/en/main/cases/list-of-cases> (date accessed: 05.11.2025).

5. Європейський суд з прав людини. *Medvedyev and Others v. France*, Judgment of 29 March 2010. URL: <https://hudoc.echr.coe.int> (date accessed: 05.11.2025).

6. Regulation (EU) No 656/2014 of the European Parliament and of the Council of 15 May 2014 establishing rules for the surveillance of the external sea borders in the context of operational cooperation coordinated by Frontex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014R0656> (date accessed: 05.11.2025).

7. Про міжнародні договори України: Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.

8. Офіс Генерального прокурора України. Міжнародно-правові аспекти захисту інтересів України в морських просторах. URL: <https://gp.gov.ua> (date accessed: 05.11.2025).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-645-4>

ARCTIC: PRESENT STATE AND GLOBAL DEMAND FOR THE REGION

АРКТИКА: СУЧАСНІСТЬ І ГЛОБАЛЬНИЙ ПОПИТ НА РЕГІОН

Shashkov

Denis Alexandrovich

student

Scientific Advisor: Moiseieva Tetiana

Mykolaivna

Candidate of Historical Sciences,

Associate Professor

at the Department of International

Relations and Law

National University "Odessa

Polytechnic"

Odesa, Ukraine

Шашков

Денис Олександрович

здобувач вищої освіти

Науковий керівник: Моїсеєва Тетяна

Миколаївна

кандидат історичних наук,

доцент кафедри міжнародних

відносин та права

Національний університет «Одеська

політехніка»

м. Одеса, Україна

Арктика – північна полярна область Землі, що охоплює Північний Льодовитий океан із його морями, островами та північними частинами Євразії й Північної Америки. Регіон має унікальне природне середовище, екстремальний клімат і стратегічне значення, що визначає його геополітичну та економічну вагу. До арктичного кола належать